

JEPPE AAKJÆR
FRA AGERMULD OG
HEDESAND

STUDIER FRA
HJEMSTAVNEN

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
MCMXXX

FRA SAHL

Af alle de hvide Taarne, der indpælede mit Barndomsland, kan ingen maale sig i Højde og Skønhed med Kirketaarnet i Sahl, der i Eftermiddagens Sommersol staar som den rankeste Grenadér imod den vestlige Himmels Tordenskyer. Det var en Talemaale imellem os Hyrdedrenge, at det var Sømærke for Skibene paa „æ Vejsterhav“. Det var jo nu en mild Overdrivelse, men det vidnede dog om, hvor dette Taarn havde imponeret vor Drengfantasi. I „Danske Atlas“, 5. Bind (1769) hedder det S. 816:

„Kirken er bygget af hugne Sten. For Døren staar høje Piller af drejede Kampesten. Taarnet med Spir er anseligt, af 70 Alens Højde. Altærtavlen er meget rar (sjælden) og antik med forgyldt Kobber- eller Messingbeslag og indfattede blaa Stene og med gamle latinske Munkevers hos hver Historie, som derpaa forestilles. Nogle holder for, at det er denne, som den engelske Prins, der i gamle Dage strandede ved Bovbjerg, har prydet med Taarn og Altærtavle.“

Hvor megen Sandhed der er i alt dette, skal vi se lidt nøjere paa. Om Sahl Kirke, der i 1774 skulde repareres, om jeg mindes ret — efter et Lynnedslag, skriver Ejeren, Løjtnant *Jens Sehested* til Rydhave, at det vil „blive vanskeligt at faa Tømmer-Materialier af saadan Tykkelse og Længde, som dertil udfordres, uden at forskrive det udenlands fra, hvilket og fast vilde blive umuligt at faa transporteret med saa smaa Fartøjer, som kan passere den der imellem Aalborg værende Løgstør Grund“. — *Da Spiret ikke er noget Sømærke for de søfarende*, faar Ejeren Lov til at gøre det nogle Alen lavere, „dog af en anstændig og paa andre Egne bru-

gelig Højde, at det ikke bliver Kirken til Vanziir“. Der røg altsaa Sømærket baade paa Vesterhav og Limfjorden. Men nu Altertavlen? Ja, dens store Ælde og Sjældenhed har ingen villet bestride. Den engelske Prins fra Bovbjærg, der ligger ca. 6 Mil Vest for Sahl, maa dog sikkert gaa ud af Programmet. Her sigtes nok til den engelske Prins, som der synges om i Svend Grundtvigs gamle danske Kæmpevise 3. Del S. 543—44, men af hvad Grund han skulde springe alle de mellemliggende Kirker over og vise sig saa spendabel imod den i Sahl, da han tilmed *var* strandet og dets høje Spir ikke havde været ham til nogen paaviselig Nytte, er ikke godt at skønne. Denne Vise om Kongens Søn af England, som Svend Grundtvig henlægger til 1350, er efter de nyeste Undersøgelser ca. 100 Aar yngre end Sahl Kirkes Altertavle, saa der maa søges en mere naturlig Oprindelse.

Den ældste Meddelelse om den mærkelige Altertavle har vi hos *Ole Worm* om disse Egenes Antikviteter (1638). Her hedder det: „Altertavlen (i Sahl Kirke) som er altsammen af Messing sat paa Træ og forgyldt, indbefattende adskillige trykte Billeder, samt med mange Krystalstene ziret og beprydet, somme sat paa rød, hvid, blaa og grøn Farve“ o. s. v. Den udførligste Beskrivelse af denne mærkelige Tavle er givet af Stedets Præst, den lærde *L. Varming*, som i 1874 fortalte om Tavlen i *Samlinger til jydsk Historie og Topografi* (5. Bind. S. 169—87). Han forklarer med stor Dybsindighed alle Tavlens forskellige Felter, hvoraf det fremgaar, at det er en katolsk Fremstilling af Jesu Historie paa dens forskellige Stadier. Her ser vi Evangelisterne og alle de øvrige hellige Personer i et Dusin Felter. I det første Felt kommer Englen Gabriel til Jomfru Maria; i det 12. gives en Fremstilling af Dommens Dag. Til højre ses tre salige, der er kendelige paa, at Jesus tager dem ved Haanden. Nedenunder dem sidder den lænkebundne Djævel med korslagte Ben. — Ogsaa de talrige Inskriptioner har Præsten tydet. Varming kommer til det Resultat, at den nuværende S sammensætning af Tavlen ikke er den oprindelige, men at det nederste Stykke har haft sin Plads paa Forsiden af Alteret, hvad han mener kan ses deraf, at det er meget slidt paa de fremstaaende Partier, saa at Forgyldningen er gnedet af det ved, at Præsten har hældet sig fremover det. Hvad Tid Tavlen er blevet stykket sammen til dens

nuværende Udseende, kan ikke siges med Bestemthed. Naar Varming gætter paa, at Tavlen kan være forfærdiget i Venedig og være bestemt til en Kirke i det østromerske eller græske Rige, modsiges han dog heri af en saa anset Kunsthistoriker som Francis Beckett, der mener at kunne fastslaa, at Tavlen er en Bestilling til Sahl Kirke og lavet af en jydsk Mester, der maaske er den samme som han, der har lavet den i *Stadil*, der minder meget om Altertavlen i Sahl. Sahl Kirke var indviet til Sct. Michael, og denne Ærkeengels Billede fremtræder hele to Gange paa Tavlen, hvad der jo taler stærkt for, at Tavle og Kirke har hørt sammen fra de ældste Tider. Kirken selv menes at stamme fra Slutningen af det 12. Aarhundrede og Altertavlen fra Valdemar Sejrs Tid, ca. 1240. Intet tyder paa, at den er af engelsk Oprindelse. Dens jydske Ophav, der ikke har været nogen Førstehaandskunstner, ser tværtimod ud til at have laant sine Ideer fra Rhinegnene. Under alle Omstændigheder er Sahl Kirkes Altertavle baade en af de ældste og en af de mærkeligste paa disse Egne.

Om Sahl kunde der forøvrigt være adskilligt andet at fortælle. Jeg skal lige nævne, at her i Sahl Præstegaard fødtes 1680 en af Skive Bys berømteste Mænd i Fortiden, nemlig Præsten og Digteren *Christian Lassen Tychonius*, som vel var et stort Kapitel værd. Hans Far, *Las Thygesen*, var født i Vestorp i Haderup Sogn, som Søn af en Bonde. Tychonius har efterladt sig en Digtsamling: „Vers og Indfald“, der nu er en stor Sjældenhed blandt Antikvarerne, og har taget sine fleste Motiver fra Salling og Skive. Om sine Sognebørn i Sahl fortæller Las Thygesen 1683, at en god Del af Sognets Indbyggere „befindes at være geraadet udi stor Armod, mange aldeles udi Ruin og Ødelæggelse, thi her ej alene er ganske øde, men flux laver til at blive, saa at man fast hver Morgen tænker, om den Gaard er endnu besat eller forladt. Ja, her findes endog den hele Gaard som i 22 Aar ikke har været besat og nu er ganske sædløs . . .“. En trofast Mand „med Ed bekræfter, at han et Aar efter elleve Skæpper Sæd ikkun har avlet ellevede Kærver og et andet Aar efter 10 Skæpper ikkun 9 Kærver“. Endnu skal kun anføres efter Sahl Kirkebog følgende: „1763 Aftenen før Nytaarsaften druknede Degnen *Hans Braad* og Mads Christensen af Bjert i *Lundvad*, da de agtede at køre til Skive, men Vognen blev

formedelst Højvande og Drivis og haardt blæsende Vejrlig omkastet, og de begge omkom i Vandet. Dog blev Bæsterne skilte fra Vognen, som stod omvæltet i Vandet, og saaledes reddede.“

Endvidere: „1771 døde Jens Konradsen, en Gaardmand af Bjert, som var blevet skudt af Fogden Liebman paa Rydhave i det ene Ben ved sit Tyveri nedenfor Kornloftet.“ „1771 døde Anders Højgaard af Bjert, som i urolige og fortvivlede Tanker skød sig selv i sin Smedie, hvor han stod Lig i 14 Dage, indtil han efter Amtmandens Resolution blev dog kastet Muld paa den 15. November. Han havde været i sin Tid en meget verdslig klog og forstandig Mand, men tillige hengiven til Eder og Bander, Overmod og Paa-staaenhed, havde en god bogstavelig Kundskab i Skriften, men levede ikke derefter, hvorover han ventelig ved Guds retfærdige Dom fik saa slet et Endeligt. Han havde og nogen Tid tilforn gjort Lovens Ed i en Sag hans Søn angaaende, som var greben for Tyveri paa Rydhave, hvilket var tildels Aarsag i hans urolige Tanker, fordi han, saavidt man slutter, havde svoret falskeligen.“

Lad dette være nok om Sahl for denne Gang.